

رۆژی باوک و دایک لە بنەماڵە و پەروردەکردنی منداڵدا! ... شەھلا یارحوسینی

منداڵ بەھەرھێکە که پێتدەبخشێت!

لە کۆمەڵگای ئێمەدا منداڵ، لە لایەک زۆر بەکەم دەزانین و لە لایەکی دیکەش، ھەرکاتێک بمانەوێت، ھەک گەورەسال ھەلس و کەوتی لە گەڵ دەکەین. زۆر جار بۆ ئەوھێ باری بەئین، ھەک گەورەسال ھەلەمی دەدەینەوھ و چاوەرپێی ئەوھشین کە ئەویش ھەک ئێمەمانان، گەورەسالان، ھەلەم بەداتەوھ و لە بەرانبەر ھەلسوکەوت نەکردنی ئەوان بە دلی ئێمە، دەیاندەینە بەر ھەرھەشە. ھەربۆیە ئەو منداڵانە تووشی ترسێک دەبن و ئەو ترسە بەشیوھێک لە لایان دروست دەبێت کە ھەرکات قسە یان کاریک مەبەستیان بێت بیکەن، بە ترسەوھ ئەنجامی دەدەن. زۆر جار گەر منداڵێک بێھوێت قسە بکات، زوو پێی دەلێن: تۆ

منداڵی قسە مەکە و تۆ مافی ئەوھت نییە کە قسە بکە. یان ئەوھێ کە لە زۆر شوێنی کوردستاندا منداڵان بۆیان نییە تەنانت لە کاتی بوونی میواندا، لە گەڵیان دانیشن و نان بخۆن! بۆ؟ لە بەر ئەوھێ دایک و باوک پێیانوایە کە منداڵە کە نازانیت جوان دابنیشیت و جوان قسە بکات و جوان نان بخوات و لەوانەھێ ئابروویان بەریت. ئەمەش لە راستیدا دەگەرپێتەوھ بۆ سەرشانی باوک و دایک خۆیان کە نەیاننۆنەوھ ئەو منداڵە ھەک پێویست پەروردە بکەن و فیڕی ھەلس و کەوتی کۆمەڵایەتی بکەن. ئایا منداڵێک کە تەمەنی لە شەش سال تێنەپەرپێت، چۆن بواتنیت ھەندیک ھەلس و کەوت بکات کە فیڕ نەکراوھ؟ ئەوھ شتیکی زەحمەتە! ھەربۆیە لێرەدایە کە دەتوانین بلێین: لەم حالەتەدا، منداڵان نەک شتیکی لە باوک و دایک فیڕ نابن، بگرە زۆر لە مافەکانیشیان ھەر لە لایەن باوک و دایکەوھ، لێیان ھەرگێراوھتەوھ!

کێشەھێکی دیکە ئەوھێ کە زۆر جار لە کۆمەڵگای مەدا بە زۆر ھەندیک شت دەبەنە میسکی منداڵانەوھ و لە ئاکامدا ئەو شتەنە وا بە ھەرھەشە لە ئاوەزی منداڵا جێدەگرن، دەبن بە ترس! ئەو ترسەش راستەوھو لە لایەن دوو کەسەوھ دەچیتە نیو کەسایەتی منداڵەوھ و ئەو دوو کەسەش باوک و دایک.

بواری سایکۆلۆژی منداڵ وایە کە لە تەمەنی یەک سالییەوھ تا شەش سالی، ھەزی لە گۆیگرتن لە چیرۆکی منداڵانەھێ و کە تەمەنی لە شەش سالی تێپەر بوو، ھەردەم بە دوای راستییەکانەوھێ و دەھێوێت ھەموو شتیکی بزانی و راستییەکانی دەستکەوێت. گەر بێت و راستی پێی نەلێن، پرسیاری زۆری لە لا دروست دەبێت!

گەر بمانەوێت منداڵی کورد لە گەڵ منداڵی ولاتانی پێشکەوتوودا، بەراورد بکەین ئەتوانین بلێین: منداڵی کورد لە ھەموو بواریکدا مافی پێشیل کراوھ. ھەر بە منداڵی ئەوھ دەخەنە میسکی منداڵی کورد کە تۆ ئەو گەورە بووی، دەبێت بیر لە خۆت بکەھێوھ. گەر باس لە کوران بکەین، لە تەمەنی 16 تا 17 سالییەوھ زۆر جار، ژنیان بۆ دینن و ئەرکی گەورە دەخەنە سەر شانیان و گەر کچیش بن، لە نیوان تەمەنی 14 تا 15 سالی جا ھەندیک خوارتر یان سەرھوھتر، بە میردیان دەدەن و دوو ئەرکی گەورە لە سەرشانی دادەنریت. یەکەم، ئەرکی گەورە مالا خەزوووران، دەبێ ھەلگرت و دووھم، ئەرکی گەورە منداڵ و میرد. جا لێرەدا بە تاییەتی کچان، ئیدی مافی ئەوھیان نابیت درێژە بەخویندن بەدەن و ئاستی زانیاری و کۆمەڵایەتی و فەرھەنگی و سیاسی خۆیان ببەنە سەرھوھ.

له سه‌ره‌تاوه تا ئێره‌ی بابته‌که‌مان گهر چاو له منداڵ و که‌سایه‌تی گه‌وره‌بووی له نێو ترسی "ئه‌و" بکه‌ین، ده‌بینین، که‌سایه‌تییه‌کی لاواز و تیکه‌ڵ به‌ترس، ئێستا پیکه‌ینه‌ری خێزان و به‌شیکه‌ له‌و خێزانه و ئه‌م که‌سایه‌تییه‌ش، تاکیکی تووشبوو به‌ قه‌یران و دل‌ه‌راوکێیه و بیگوممان گهر ئه‌و تاکه‌ش وابوو، ناتوانی خێزانیکی باش پیکه‌وه بنییت.

منداڵان له ولاتانی پێشکه‌وتوودا، ئازادانه و به‌ بێ هیچ ترسێک بۆچوونه‌کانی خۆیان ده‌رده‌بێن و مافی ئه‌وه‌یان پێدراوه که له‌سه‌ره‌هر چي و له هه‌ر کۆی، واته مال و قووتابخانه و . . . پرسیاره‌کانی خۆیان بکه‌ن و پێشنيار بدن که ئه‌وه‌ش ده‌توانین بلێین له ولاتی ئێمه‌دا زۆربه‌ی نزیک به‌ هه‌مووی منداڵانی کورد، لێیان بپه‌شن.

بۆ نمونه گهر قوتابیه‌ک له قوتابخانه‌کانی ولاتی ئێمه‌دا بپه‌ویت داوايه‌کی خۆی ئاراسته‌ بکات، یان کێشه‌یه‌کی هه‌بییت و بپه‌ویت یارمه‌تی بدرییت، نه‌ک هه‌ر یارمه‌تی نادریت، بگره له‌وانه‌یه تووشی کێشه‌ی ده‌رکردنیشی بکه‌ن. زۆرن ئه‌و قوتابیه‌کانه‌ی که تووشی کێشه‌ی وا بوونه و له ئاکامدا زۆرچار خۆیان تووشی کاری هه‌له و خراپ کردوه. یان زۆرن ئه‌و منداڵانه‌ی که به‌ هۆی گۆینه‌دانی باوک و دایک به‌ ئه‌وان و نه‌دانی کات بۆ یارمه‌تی و په‌روه‌رده‌کردنی ئه‌وان، مرۆفی لاواز و نه‌رێنیه‌کان لێدروست بووه.

شه‌هلا یارحوسینی

20. 02. 2007 ی زایینی